

(i) Printed Pages: 8] Roll No.

(ii) Questions : 9+9+9] Sub. Code :

0	5	2	9
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	6
---	---	---	---

**B.A./B.Sc. (General) 6th Semester
Examination**

1047

MUSIC (INSTRUMENTAL)

(In All Mediums)

Paper : A (Theory)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 45

Note :- Attempt *five* questions selecting at least *one* from first four Units. Unit-V is compulsory. All questions equal marks.

Unit-I

1. Write about the main contributions of Bharat in the history of Indian music.
2. Discuss the origin and development of notation system.

Unit-II

3. Write down the life sketch of Pt. Uma Shankar Mishra with his contributions in music.

N-435

(1)

Turn Over

4. What are the contributions of Smt. Sharan Rani towards classical music ? Also give her brief life sketch.

Unit-III

5. How can you justify the role of Instruments in film music ?
6. What is the role of Doordarshan in popularising Instrumental music ?

Unit-IV

7. Write in notation the Maseet Khani Gat of any Raga of your course with four Toras.
8. (a) Write down the description of Raga Gujri Todi.
(b) Write in notation the Ekgun and Dugun of Sultal.

Unit-V

9. Attempt any *nine* questions :
- (i) What is the Vadi and Samvadi Swara of Mian-Malhar ?
- (ii) How many Matras are there in Adachautal ?
- (iii) Name two classical music instruments used mostly in film music.

- (iv) On which Shruti did Bharat placed the first Swara ?
- (v) Who is the Guru of Pt. Uma Shankar Mishra ?
- (vi) What is the Jaati of Raag Bahaar ?
- (vii) What is the symbol of Taali and Khaali of a Taal in Dakshani Paddhati ?
- (viii) When did Pt. Nikhil Banerjee die ?
- (ix) Who wrote Natyashastra and which century ?
- (x) Name Raga fo your course which has Re, Ga, Dha Swaras Komal.
- (xi) Bahaar Raga is related to which season ?
- (xii) What is the Gayan Vadan Samay of Raga Mian Malhar ?
- (xiii) How many Shuddh and Vikrit Swaras did Sharangdev mention in Sangeet Ratnakar ?

हिन्दी माध्यम

नोट :- प्रत्येक इकाई से एक प्रश्न चुनते हुए कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए। इकाई-V अनिवार्य है। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

इकाई-I

1. भारतीय संगीत के इतिहास में भरत के मुख्य योगदान का वर्णन कीजिए।
2. स्वरलिपि प्रणाली की उत्पत्ति तथा विकास का वर्णन कीजिए।

इकाई-II

3. संगीत में पं. उमाशंकर मिश्रा की जीवनी तथा योगदान पर लिखिए।
4. शास्त्रीय संगीत में श्रीमती शरण रानी का क्या योगदान है ?
उनकी जीवनी का भी संक्षिप्त वर्णन कीजिए।

इकाई-III

5. फिल्म संगीत में वाद्य यंत्रों की भूमिका का वर्णन आप कैसे करते हैं ?
6. वाद्य यंत्र संगीत को प्रसिद्धता दिलाने में दूरदर्शन की क्या भूमिका रही है ?

इकाई-IV

7. अपने पाठ्यक्रम से किसी राग की मसीतखानी गत को चार तोड़ों सहित स्वरलिपि में लिखिए।
8. (a) राग गुजरी तोड़ी का वर्णन कीजिए।
- (b) सूलताल की एकगुन तथा दुगुन स्वरलिपि में लिखिए।

इकाई-V

9. किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दीजिए :
- (i) मियाँ मल्हार का वादी तथा सम्वादी स्वर क्या है ?
- (ii) आड़ाचौताल में कितनी मात्राएँ हैं ?
- (iii) फिल्म संगीत में सर्वाधिक प्रयोग होने वाले शास्त्रीय संगीत वाद्य यंत्रों के नाम लिखिए।
- (iv) भरत ने किस श्रुति पर प्रथम स्वर रखा ?
- (v) पं. उमाशंकर मिश्रा के गुरु कौन थे ?
- (vi) राग बहार की जाति क्या है ?
- (vii) दक्षिणी पद्धति में ताल की ताली और खाली के चिह्न क्या हैं ?

(viii) पं. निखिल बनर्जी की मृत्यु कब हुई थी ?

(ix) नाट्यशास्त्र किस शताब्दी में किसने लिखा ?

(x) अपने पाठ्यक्रम का राग लिखिए जिसमें रे, ग, ध, कोमल स्वर हों।

(xi) बहार राग किस ऋतु से सम्बन्धित है ?

(xii) राग मियाँ मल्हार का गायन-वादन समय क्या है ?

(xiii) संगीत रत्नाकर में शारंगदेव ने कितने शुद्ध तथा विकृत स्वर बताए हैं ?

ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ

ਨੋਟ :- ਹਰ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣਦੇ ਹੋਏ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਓ । ਇਕਾਈ-V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਸਮਾਨ ਹਨ ।

ਇਕਾਈ-I

1. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਭਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।
2. ਸਵਰਲਿੱਪੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

ਇਕਾਈ-II

3. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਪੰ. ਉਮਾਸ਼ੰਕਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਉੱਤੇ ਲਿਖੋ ।
4. ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਰਨ ਰਾਣੀ ਦਾ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਵੀ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

ਇਕਾਈ-III

5. ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ?
6. ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿਧੀ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਇਕਾਈ-IV

7. ਆਪਣੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਗ ਦੀ ਮਸ਼ੀਤਖਾਨੀ ਗਤ ਨੂੰ ਚਾਰ ਤੋੜੇ ਸਹਿਤ ਸਵਰਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।
8. (1) ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ ਤੋੜੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।
(2) ਸੁਲਤਾਲ ਦੀ ਏਕਗੁਨ ਅਤੇ ਦੁੱਗਣਾ ਸਵਰਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

ਇਕਾਈ-V

9. ਕਿਸੇ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਓ :

- (1) ਮੀਆਂ ਮਲਹਾਰ ਦਾ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸੂਰ ਕੀ ਹੈ ?
- (2) ਆਤਮਚੌਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਤਰਵਾਂ ਹਨ ?
- (3) ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਸੂਰ ਯੰਤਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ।
- (4) ਭਰਤ ਨੇ ਕਿਸ ਸ਼ਰੂਤੀ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਰ ਰੱਖਿਆ ?
- (5) ਪੰਡਿਤ ਉਮਾ ਸ਼ੰਕਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸਨ?
- (6) ਰਾਗ ਬਹਾਰ ਦੀ ਜਾਤੀ ਕੀ ਹੈ ?
- (7) ਦੱਖਣ ਪੱਧਤੀ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਦੀ ਤਾਲੀ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਦੇ ਚਿੰਨ ਕੀ ਹਨ ?
- (8) ਪੰ.ਨਿਖਿਲ ਬੈਨਰਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਦੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ?
- (9) ਨਾਟਸ਼ਾਸਤਰ ਕਿਸ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ?
- (10) ਆਪਣੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਰਾਗ ਲਿਖੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੇ, ਗ, ਧ, ਕੋਮਲ ਸੂਰ ਹੋਣ ।
- (11) ਬਹਾਰ ਰਾਗ ਕਿਸ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ?
- (12) ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਮਲਹਾਰ ਦਾ ਗਾਇਣ-ਵਾਦਨ ਸਮਾਂ ਕੀ ਹੈ ?
- (13) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਸੂੱਧ ਅਤੇ ਵਿਕਰਿਤ ਸੂਰ ਦੱਸੇ ਹਨ?